

De Geschiedenis van Westzaan opnieuw beschreven

Deel 40

Door Willem Tip

Invloed in Den Haag

In 1795 volgt de in de Banne al zo lang verbeide afschaffing van de ridderstand. Voor het eerst opent zich voor de Banne een rechtstreekse weg naar Den Haag. De Zaanse notabelen melden zich. Vijf heren worden als eerste vertegenwoordigers van het platteland in de vergadering van Provisionele Representanten van het Bataafse Volk toegelaten. Voorzitter van de Zaanse afvaardiging is Willem Bruygom Tip,

eerste plaatsvervangend voorzitter C. Kuiper, tweede plaatsvervangend voorzitter is E. van Marle. Gedurende de hele Franse tijd zijn er Zaanse vertegenwoordigers in de nationale vergadering in Den Haag aanwezig. Overigens worden er in latere jaren wegens de kosten maar twee van de vijf zetels bezet.

Nieuwe belastingen

De omwenteling, zo hoog geprezen en zo dankbaar omarmd, kan de teruggang van handel en bedrijf echter niet keren. Armoede heerst er vooral in West-Zaandam. Ook Westzaan-Zuid heeft het moeilijk. In het zuiden van de Banne heeft de teruggang in de houtbewerking het hardst toegeslagen. De toestand voor de werknemers is er steeds meer 'bekrompen', voor de dorpsbestuurders is ze 'bezwarend'.

De Fransen hebben voor hun oorlogen bovendien steeds meer geld nodig. Aanvankelijk brengt men de heffingen nog zonder veel morren op. In het revolutiejaar 1795 wordt er zelfs een vrijwillige inzameling gehouden. Spoedig volgen echter de verplichte bijdragen. Geregeld worden er nieuwe belastingen uitgevonden. Op rundvee (1800), op bezit (1800, 1803, 1804), op inkomsten (1800, 1804), op erfensissen (het successierecht, 1805), op haardsteden en personeel (1807). In 1811 verschijnt de vermakelijkheidsbelasting. Het ooit zo rijke Holland is weldra niet meer dan een wingewest.

Logement 'De Bataaf'

Onder de Franse druk is het ook spoedig gedaan met de Hollandse verdraagzaamheid. Alles wat aan de Prins van Oranje herinnert moet onmiddellijk worden

uitgewist. Het Logement 'De Koning Frederik' (van Pruisen) bij het Westzaanse Rechthuis kan deze naam niet meer behouden. Het wordt 'De Bataaf'. 'De Prins' in Zaandam heet nu 'De Eendracht'. 'De Prins' in Wormerveer wordt 'De Vrijheid'. Ook 'De Prins' in de Koog krijgt een verlichte naam. De uitspanning heet voortaan 'De Waakzaamheid'.

Weer oorlog met Engeland

De Britten zijn beducht dat de revolutie naar hun eiland zal overslaan. Frankrijk zint immers op een inval, samen met zijn bondgenoten. Om erger te voorkomen zoekt de Engelse vloot zelf de strijd. Op 11 oktober 1797 vindt een zeeslag plaats tussen Engelsen en Bataven bij het Noord-Hollandse Camperduin. De Bataven verliezen en vluchten. De buitgemaakte Bataafse schepen worden zegevierend meegevoerd naar de Engelse thuishaven. Londen is opgelucht. De op handen zijnde Frans-Bataafse invasie lijkt voor een ogenblik afgewend. Men houdt een feestelijke nationale bede- en dankdag met een dienst in de St.-Pauls kathedraal.

De oorlogsdreiging blijft echter aanwezig. Een nieuwe aanval op de Hollandse kust volgt al spoedig. Veertigduizend Engelsen en Russen landen in september 1799 in de kop van Noord-Holland, een grote overmacht. Het Bataafse leger, twintigduizend man sterk, is er niet tegen opgewassen. De leiders vrezden het ergste voor Amsterdam. Ullings werpen de Bataven een schans op bij West-Knollendam. De Bataafse vloot wordt intussen samengetrokken op de Voorzaan, gereed voor de aftocht.

Het gevaar wordt nochtans afgewend. Op 18 oktober 1799 sluit men het Verdrag van Alkmaar. De Russen

ring te maken op de al eeuwen bestaande gang van zaken. In de Zaanstreek zelf moet een voorbeeld worden gesteld, oordeelt hij. Twee inwoners van West-Zaandam die zich aan diefstal hebben schuldig gemaakt zullen in de Banne zelf worden opgehangen. Het voorstel vanuit Beverwijk is de terechtstelling openbaar te laten plaatsvinden in West-Zaandam. De West-Zaandamse regenten voelen daar echter weinig voor. Ze voeren aan dat er in West-Zaandam geen enkel geschikt plein is om een schavot op te stellen en de 'samenvloeiende menigte' te bevatten. Na veel overleg besluit de baljuw daarom het schavot te laten plaatsen voor het Rechthuis in Westzaan. Daar vindt op 31 oktober 1801 de voltrekking plaats van het doodvonnis aan Klaas Hooft. De tweede misdadiger, Willem Noomen 'of anders genaamt Willem Korhals' wordt na geseling en brandmerking voor zestig jaar in het tuchthuis geplaatst. 'Dominee Coolberg van Zandeyk en de dominee van Westzanen', zo vermeldt een ooggetuige, 'zyn der de gehele nagt bij geweest en ook op 't schavot'.

Verzet

Vrijheid, gelijkheid en broederschap worden in het oog van het volk steeds meer loze begrippen. De onvrede groeit. De vrijheidsboom voor het Westzaanse Rechthuis is voor vele dorpsgenoten een ergernis. Het stuit hen tegen de borst, bij de zondagse kerkgang dit gewas te moeten naderen. Liever nog gaan ze helemaal niet. Onder hen is Cornelis Dingnum Avis, de voorzanger – onderwijzer. Hij is een van de dorpsnotabelen, een invloedrijk man. De vrijheidsboom heeft zijn kleur verloren. Na de Vrede van Amiens in 1802 wordt hij stilletjes weggehaald.

en Engelsen schepen zich weer in. Ze mogen wel weer de buitgemaakte Bataafse schepen meenemen.

Een doodvonnis

Met de armoede stijgen de bedelarij en de misdadigheid. Het aantal inbraken en diefstallen in de Banne neemt onrustbarend toe. De rechterlijke macht, met de Baljuw van Beverwijk aan het hoofd, doet alles om de misdadigheid te beteugelen. Strenge vonnissen worden uitgesproken. Ze maken in de Zaanstreek echter weinig indruk. Ver weg, in Beverwijk worden ze uitgevoerd.

Om deze reden besluit de Baljuw een uitzonde-